

корекційним. Він сприяє розвитку дрібної моторики пальців рук, а також захопившись процесом виготовлення ляльки дитина забуває про свої страхи, переживання, вона стає більш спокійною, відкритою, до неї легше знайти підхід.

Всі ляльки пальчикового театру повинні бути милі «справжніми»: кольори тільки натуральні та природні.

Починаючи гру, необхідно розмовляти з дітьми про отримані відчуття. Наприклад, надягаючи на пальчик ляльку, виконану з тканини, промовляємо: «Я відчуваю шорстку, теплу поверхню. А що відчуваєш ти?»

Подібні вправи слід повторювати постійно, використовуючи ляльки-напальники, виконані з різних матеріалів. Хай дитина постійно описує свої відчуття. Здібність до диференціації тактильних відчуттів – важлива пізнавальна функція. Корисно розрізняти предмети (ігрові пристосування, матеріали) на дотик, порівнювати відчуття від зіткнення. Вправи можна проводити як із закритими, так і з відкритими очима [3, с. 129].

Крім пальчикового театру можна використовувати рукавичковий театр, він також викликає позитивні емоції у дітей, допомагає знайти підхід до дитини. Водночас не слід забувати продовжувати працювати над виразним промовлянням текстів різних творів.

Такі ігри та вправи є чи не найкориснішими. За їх допомогою можна розв'язувати майже всі проблеми педагогічного процесу. Для вихователів – це засоби, і методи, і прийоми, і посібники, і помічники. Для дітей – це розвиток дрібної моторики рук, мовленнєвого та інтелектуального розвитку.

Висновки. Використання пальчикового театру як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого дошкільного віку сприяє: розвитку зв'язного мовлення та дрібної моторики, розширенню меж спілкування, активізації уваги та уваги, моделюванню позитивного психо-емоційного стану та впевненості у власних силах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учеб. для студ. сред. и высш. Пед. Учеб. заведений / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская – М. : «Академия», 2001. – 248 с.*

2. Кольцова М.М. Рухова активність та розвитку функцій мозку дитини / М. М. Кольцова. – М. – 1973. – С. 132–134.
3. Кравченко А. І. Застосування засобів арттерапії у роботі з дітьми молодшого шкільного віку, що мають відхилення інтелектуального розвитку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А. І. Кравченко, К. О. Зелінська – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – 178 с.
4. Караманенко Т. Н. Кукольный театр – дошкольникам: пособие для воспитателей и муз. руководителей дет. садов / Т. Н. Караманенко, Ю. Г. Караманенко. – 3-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1982. – 191 с.
5. Цапкова Ю. А. Развитие речи детей младшего дошкольного возраста в процессе театрализованной деятельности / Ю. А. Цапкова // Педагогическое мастерство: материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2012 г.). – М. : Буки-Веди. – 2012. – С. 145–147.

УДК 376.1-056.264-053.4:371.382

М. В. Зубач

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

І. В. Кравченко

викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано загальні відомості щодо використання ігор у логопедичній роботі, наведено основні різновиди ігор, що застосовуються у корекційній роботі з дітьми, які мають мовленнєві вади.

В статье излагаются общие сведения относительно использования игр в логопедической работе, приводятся основные разновидности игр, применяемых в коррекционной работе с детьми имеющими нарушения речи.

In this discusses general information use games in speech therapy work presents the main types of games that used in the correctional process with children who have disabilities speech defects.

Ключові слова: гра, мовлення, корекційний процес, функції гри.

Ключевые слова: игра, речь, коррекционный процесс, функции игры.

Key words: game, speech, correctional process, options of the game.

Постановка проблеми. Сьогодні винятково актуального значення набуває проблема зацікавленості дітей логопедичними заняттями з виправлення мовлення. Саме через це постає необхідність заохочувати дошкільників підтримувати їх інтерес до занять. Діти цього віку виконують тільки ті завдання, які їм подобаються, викликають захоплення. Тому, щоб дитина не втомлювалася через одноманітні вправи, необхідно застосовувати відповідні ігри для закріплення вивченого матеріалу. Під час виконання таких завдань діти непомітно для себе роблять вправи, запропоновані логопедом, а це сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гра, як провідна діяльність, основна форма організації життя дітей дошкільного віку, завжди привертала увагу дослідників. Різні аспекти ігрової діяльності висвітлено у дослідженнях педагогів-класиків (В. О. Сухомлинського, К. Д. Ушинського), психологів Є. А. Аркіна, Л. С. Виготського).

Психолінгвістичну складову проблеми мовленнєво-ігрової діяльності розкрито у працях Є. М. Верещагіна, І. О. Зимньої, О. О. Леонтєва та ін. Він ґрунтується на уявленнях про структуру мовленнєвої діяльності та психофізіологічні механізми породження мовлення, що забезпечують реалізацію мовленнєвого акту на знайомому матеріалі з використанням комунікативно спрямованих одиниць висловлювання [4].

На думку К. Д. Ушинського, гра – це специфічна форма пізнавальної діяльності, у якій дитина відображає дійсність дією, мовленням, відчуттям, творчим переконанням. Вона належить до традиційних і провідних методів навчання і виховання дітей. Цінність гри полягає й у тому, що в ігровій діяльності навчальна, розвивальна і виховна функції тісно взаємопов'язані. Саме в процесі гри розпочинається невимуслене спілкування дитини з колективом однолітків, взаємопорозуміння дорослого і дитини. Завдяки грі у дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати самостійно. У грі найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей [6].

Відомий лікар і педагог Є. А. Аркін

звертав увагу на важливе значення ігор для успішного фізичного виховання дітей. У своїх наукових працях він наголошував на тому, що не може бути здорового розвитку дитини без діяльного, цікавого життя. Гра для дитини – єдина форма діяльності. Ніколи гра не висуває дитині вимог, що неможливо виконати, крім того, гравимагає від неї напруження сил, пов'язаного з гарним самопочуттям, а це, зокрема, запорука здоров'я.

Мета статті – з'ясувати можливості використання ігор у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Використання ігрових прийомів у сучасній логопедії має велике значення, оскільки гра включає в себе найширші можливості для формування особистості. Гра – це один з найбільш цікавих видів діяльності для дитини. Водночас гра сприяє встановленню і розвитку психічних процесів, впливає на розвиток розумових дій, формування нових інтелектуальних операцій, є джерелом усебічного розвитку дитини.

Ігровій діяльності притаманна багатofункціональність. Серед функцій гри найбільш значущі:

- формування базових засад особистості (формування самосвідомості, розвиток довільної поведінки, розвиток творчого ставлення до дійсності, набуття соціальної взаємодії, формування комунікативних умінь тощо);
- збагачення емоційно-почуттєвої сфери;
- адаптаційна;
- мотиваційна;
- розвивальна;
- виховна, дидактична;
- корекційна;
- здоров'язбережувальна;
- компенсаторна тощо [5].

Наочність і гра – одні з ефективних засобів закріплення навчального матеріалу. Це треба враховувати і в логопедичній роботі, особливо з дітьми, у яких стійкі порушення пізнавальної діяльності. Під час проведення дидактичних мовленнєвих ігор задіяні зір, слух, м'язи, загальна та дрібна моторика дітей.

Мовленнєві ігри в логопедичній роботі сприяють:

- співпраці та співдружності педагога з дитиною;
- активній увазі до мовлення;

- бажанню набутти правильних мовленнєвих навичок;

- руйнуванню старих і формуванню нових мовленнєвих навичок [4].

Ігри можна застосовувати на різних етапах заняття: на початку заняття, як засіб психологічної підготовки дітей до заняття; в середині та наприкінці. Ігри можуть бути рухливі та спокійні, на повторення чи закріплення нового матеріалу, на зняття нервово-психологічного напруження. Не потрібно грати довго, довше 4-5 хвилин, щоб не перевтомлювати дітей. Необхідно вчасно помічати ознаки втоми: знижений інтерес, недбале ставлення до матеріалу, пустощі, вихід деяких дітей з гри. Є ігри цікаві, але є й такі, що швидко втомлюють дітей, наприклад: ігри, що пов'язані з лічбою. Діти охоче повертаються до них, але грати потрібно недовго. Небажано часто вводити нові ігри, тому що це втомлює дітей, знижує інтерес до гри. Слід врахувати і те, що деякі діти не вміють гратися, тому їх потрібно слід навчати ігровим діям [3].

Сучасна класифікація дитячих ігор, розроблена С. Л. Новосьоловою, ґрунтується на уявленні про те, хто є ініціатором ігр (дитина чи дорослий). Науковець виокремлює три групи ігор:

- ігри, що виникають за ініціативи дітей – самостійні ігри (гра-експеримент, самостійні сюжетні ігри: сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані);

- ігри, що виникають за ініціативи дорослих (навчальні ігри: ігри-забави, ігри-розваги, інтелектуальні, театралізовані);

- ігри, витоки яких ідуть від історично посталих традицій етносу (народні), що можуть виникати за ініціативи як дорослих, так і старших дітей [1].

Діти-логопати у більшості випадків розумово здорові, а тому методика проведення ігор з ними така ж, як і з іншими дітьми. Але деякі відмінності можуть простежуватися щодо фізичного розвитку, в порушеннях моторики, у випадках парезів, паралічів, диско ординації та слабкості рухів. У важких випадках спостерігається значне відставання у розумовому розвитку, як вторинне і тимчасове явище. Наявність мовленнєвої вади призводить до змін у психічній сфері дитини. З'являються такі симптоми, як

підвищена дратівливість, замкнутість, депресивний стан, негативізм, загальмованість, апатія.

Особливості поведінки таких дітей виявляються в їхніх іграх: вони нерідко втрачають можливість узяти участь у спільній діяльності з однолітками через невміння висловлювати свої думки, острах видатися смішними, хоча правила і зміст гри розуміють. Порушення мовленнєвої моторики спричиняють у дітей швидко втомлюваність під час гри. Неврівноваженість, руховий неспокій, метушливість у поведінці, мовленнєва втома перешкоджають їх залученню до колективної гри [2].

Якщо під час гри дитина припускається помилки, не кажіть: «Це неправильно!» Поцікавтесь, чому вона так чинить, дайте їй змогу пояснити свої дії та не боятися почути негативну оцінку. Нехай вона усвідомить, що помилка – природний етап руху вперед, який може зумовити не сором, а бажання його подолати.

Гра дарує найголовніше – спілкування з дитиною, ви перетворюєтеся на близьких друзів, а це дуже важливо [4].

Наведемо приклади ігрового і дидактичного матеріалу, щойого можна використовувати з метою виправлення різних вад мовлення:

1. Ігри та вправи для розвитку уваги та фонематичного слуху («Угадай за звуком», «Поклади, як було», «Слідкуй за словами», «Відстукування складів слова», «У кого ці слова», «Будь уважним», «Моя буква»).

«Поклади, як було» – вчитель розкладає на столі п'ять іграшок, у назвах яких є певний звук, над яким ведеться робота. Діти називають іграшки та уважно вивчають, у якому порядку вони лежать. Потім учні відвертаються, а вчитель переставляє іграшки. Кожна дитина отримує завдання покласти іграшки в такому порядку, як вони лежали, чітко вимовляючи при цьому їх назви.

«Моя буква» – діти сідають навколо столу. Вчитель роздає кожному по одній картці з певною буквою, повільно читає текст, а діти уважно слухають. Кожний гравець повинен запам'ятати та назвати 2-4 слова, які починаються на букву з його картки.

2. Ігри та вправи для закріплення правильної вимови («Добери вірш до малюнка», «Загадки-відгадки», «Кольорові олівці», «Крайні букви», «Знайди предмет», «Склади»)

«Кольорові олівці» – діти отримують по одному кольоровому олівцю та завдання написати та назвати п'ять слів, які починаються на такий звук, як і назва кольору олівця. Наприклад, зелений олівець – на звук [з] (зима, зерно, золото, завдання, загадка), жовтий – на звук [ж] тощо. Учасники обмінюються олівцями, і гра триває. Виграє той, хто найшвидше виконає завдання.

«Склади» – для гри потрібно виготовити два кубики. На одному з них (на всіх протилежних гранях) позначають приголосні звуки, а на іншому – голосні: [a], [o], [y], [e], [u], [i]. Діти по черзі кидають кубики. З букв на верхніх гранях кубиків вони утворюють склад, а потім придумують слово з цим складом.

3. Дидактичні ігри для роботи над виправленням порушень читання та письма («Хто найшвидше складе речення», «Які букви переставлено», «Склади слова», «Пропущені склади», «Слова в колі» тощо)

«Слова в колі» – на аркуші намальовано коло. По лінії пишуть 6-8 букв, з яких можна скласти різні слова. З букв на колі треба скласти якнайбільше слів і записати їх. Складати слова можна з букв за годинниковою стрілкою і в протилежному напрямку з будь-якої кількості написаних на колі букв.

Для роботи над закріпленням правильної вимови використовують і літературний матеріал: спеціальнопідібрані вірші, загадки, приказки, скороговки на різні звуки. Наприклад, на звук [с]:

Вірш

Соловей, соловей,
Прилети до дверей.
Сядь до мене на поріг,
Я спекла тобі пиріг.

Загадка

З головою він накритий,
Несуть йому їсти й пити,
Та він страви не вживає,
Все хтось інший поїдає. (Стіл)

Приказки

Весела, як весняне сонце.
Коси, коса, поки роса.

І сіно ціле, і кози ситі.

Скоромовки

У Сані нові сани.
Лис у лісі заховався.
Косар скошив увесь овес.
Син Мусія приніс сіно.
Обмок, як вовк, обкис, як лис.
Босий хлопець сіно косить,
Роса росить ноги босі.

Висновки. Аналізуючи все вищезазначене, можна зробити висновки, що правильно організовані заняття стають для дітей цікавою діяльністю, джерелом нових відомостей та емоційних переживань, що сприяють розвитку мислення, допомагають засвоїти основні закономірності всіх сторін мовлення. Саме гра є провідною діяльністю дитини-дошкільника. У процесі гри активно працює уява, пам'ять, посилюються емоційні та вольові прояви, дитина навчається долати труднощі, пізнає оточуючий світ, шукає вихід із проблемної ситуації, удосконалюється мовлення, формуються моральні якості особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ

1. Бозуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навч. посібник / А. М. Бозуш, Н. І. Луцан. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304 с.
2. Васильєва К. І. Використання риторичних ігор у логопедичній роботі / К. І. Васильєва // *Логопед: науково-методичний журнал* [за заг.ред. В. Садкіна]. – 2012. – С. 2-6.
3. Выгодская И. Г. Устранение заикания у дошкольников в игре: кн. для логопеда / И. Г. Выгодская, Е. Л. Пеллингер, Л. П. Успенская. – М.: Просвещение, 1984. – 175 с.
4. Гаубих Ю. Г. Игры в логопедической работе с детьми: пособие для логопедов / Ю. Г. Гаубих, Г. В. Косова, Ю. С. Липкина и др.; [под ред. В. И. Селиверстова]. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1979. – 208 с.
5. Новоселова С. Игра дошкольника / под ред. С. Новоселовой. – М.: Просвещение, 1989. – 286 с.
6. Яловик М. М. Дидактичний та ігровий матеріал для логопедичної роботи / М. М. Яловик // *Логопед: науково-методичний журнал* [за заг.ред. В. Садкіна]. – 2014. – №4. – С. 5-7